

Outras economías na Galiza

Xosé Martínez Gómez*

Nun mundo onde o turbo-capitalismo acelera cada vez máis cara ao colapso social e ambiental, agroman pouco a pouco grupos de persoas en que tentamos establecer relacións económicas socialmente xustas, ecoloxicamente sostibles e afastadas das leis do capital e dos estados.

Mercadiño organizado polo Banco de Tempo de Lugo no verán do 2022 • Xosé Martínez

Na Galiza existen moitos colectivos funcionando e medrando día a día, como bancos de tempo, redes de troco, moedas sociais e grupos de apoio mutuo, que é interesante coñecer, así como a súa filosofía e visión alternativa da economía.

A través de todos estes proxectos, as persoas que participamos podemos obter moitas das cousas e servizos que precisamos no día a día: alimentación, axuda en traballos duros para as que vivimos no rural, servizos de electricidade, fontanería, reformas na casa, artesanía, roupa, calzado, amaños de costura, servizos de tradución, obradoiros, formacións en artes plásticas, bioconstrución, clases de linguas, servizos de podas, rozas, asesorías, alugueiros e un longo etcétera.

Son sistemas baseados no apoio mutuo, e nos que as relacións económicas que se establecen buscan satisfacer as necesidades básicas das persoas. Neste senso, debemos aclarar que cando falamos de “economía” nos referimos á súa raíz etimolóxica (eco= casa, nomos= regras, normas ou administración), á “administración da casa”, da nosa casa común. E que ademais, necesariamente está supeditada á ecoloxía, que nos

mostra cales son os “principios” sobre os que se basea o funcionamento da biosfera. Xusto ao contrario que a economía neoliberal dominante, que vive pechando os ollos á sostibilidade que calquera actividade humana ten que ter¹.

O Banco de Tempo de Lugo

Explicaremos máis polo miúdo este enfoque non capitalista poñendo como exemplo algúns aspectos do funcionamento do Banco de Tempo de Lugo². Trátase dun colectivo asembleario con 15 anos de funcionamento formado por unhas 70 persoas, que ademais de ser un banco de tempo, no que intercambiamos tempo en forma de servizos, tamén funciona como rede de troco, xa que tamén intercambiamos bens.

Os intercambios son multi-recíprocos, é dicir, non teñen por que ser bilaterais (eu douche algo a ti e a cambio ti dasme algo a min). É por isto polo que funcionamos cunha moeda virtual, o Xirín. A moeda só ten como fin facilitar os intercambios, e que estes sexan o máis xustos posibles, para evitar así que algunhas persoas reciban moito máis do que ofrecen ou ao contrario.

Cando unha persoa precisa algo, pídeo a través dun grupo de correo electrónico ao resto das compañeiras (ou directamente a algunha compañeira). Unha vez realizado o servizo ou facilitado o produto, a persoa que o recibe realiza o pago. Neste caso, a moeda é virtual, e é xerada unha pequena cantidade cada vez que entra unha nova persoa no colectivo, e destruída cando alguén se dá de baixa, e deste xeito temos controlado en todo momento a cantidade total de moeda. A xeración de moeda é realizada, polo tanto, en función das nosas necesidades, e non como resultado de préstamos interbancarios e decisións de organismos moi afastados das persoas, como ocorre co euro e o Banco Central Europeo.

“No Banco de Tempo de Lugo fixéronse 1.600 intercambios no 2022, por valor de 18.200 Xiríns, equivalente a 1.820 horas de prestación de servizos”

Cando unha persoa quere formar parte do colectivo, realízase un encontro de benvida, na que varias “banqueiras” lle explican o funcionamento do Banco e se ofrece apoio nos primeiros meses ante dúbidas que poidan xurdir. Este trámite é importante, ademais, porque un dos piares do funcionamento de calquera moeda é a confianza, que neste caso se consegue a través do coñecemento persoal das integrantes, e non só a través de contactos a través de medios dixitais.

O Xirín non ten equivalencia co euro, mais si co tempo: unha hora de traballo equivale a 10 Xiríns. Ademais, to-

dos os servizos realizados teñen que ser valorados por igual, en función do tempo e non do tipo de servizo. Con isto evitamos a desigualdade á hora de valorar uns servizos con respecto a outros, coma os coidados (moi pouco ou nada valorados en euros) con respecto a traballos especializados.

No Banco de Tempo non é posible a acumulación de moeda, o que podería xerar problemas porque unhas poucas persoas acumulen Xiríns e exista escaseza para o resto. Para evitar isto, os bancos de tempo poñen en práctica o concepto de “oxidación da moeda”, con varios sinxelos mecanismos para evitar a acumulación: restar unha cantidade de moeda ás persoas que están moi inactivas ou ás que acumularon demasiados. Isto provoca, a longo prazo, un efecto moi interesante nas participantes do Banco de Tempo: deconstruír parte da nosa mentalidade capitalista, pola que temos tendencia a valorar positivamente a posesión de moita moeda. No noso sistema, isto non ten senso, e dámonos conta de que a moeda só é unha ferramenta útil, non un fin en si mesma. O importante é o colectivo, e canto máis dinámico sexa, mellor para todas.

Pero pódese vivir só con Xiríns? Pois non, mais tampouco ese é o obxectivo. Aínda así produce moito aforro en euros ás integrantes, xa que incluso hai oferta de traballos profesionais e unha tenda de alimentación que aceptan pagos en Xiríns, ou parte en euros e parte en Xiríns. A modo exemplo, durante o ano 2022 fixéronse 1.600 intercambios por valor de 18.200 Xiríns (equivalente a 1.820 horas), que non está nada mal para un grupo de 70 persoas.

Como colectivo vivo e dinámico, no Banco de Tempo de Lugo tamén se realizan actividades que reforzan a comu-

nidade, como mercadiños de troco, roteiriños, obradoiros, etc. E por suposto, como en todo colectivo, xorden pequenos conflitos, que nos fixeron ver a necesidade da autoformación a través de obradoiros de asertividade e a realización de dinámicas de grupo que axuden a coñecernos, evolucionar e chegar a consensos máis aló das dinámicas asemblearias.

Outros exemplos de economías alternativas

Outros exemplos de economías alternativas son as moedas sociais como a Sabia e a Ğ1 ou “Juna”. Son moedas dixitais que non se poden trocar por euros e que están ao servizo das usuarias. Funcionan a través de aplicacións utilizables nos móbiles ou ordenadores.

A Sabia é unha moeda que funciona na Galiza e que destaca polo seu compromiso con proxectos ambientais e sociais. De feito, a creación da moeda faise a través de iniciativas locais relacionadas coa cultura, o deporte e a ecoloxía. As Sabias pódense conseguir vendendo servizos ou produtos á través da aplicación ou participando como voluntariado nestes proxectos, como por exemplo, o coidado de montes comunais, hortas comunitarias, limpeza de ríos ou revistas culturais.

“Nos grupos de axuda vinculados ao rural, como as Toupas, ou as Roghas, funciona a solidariedade entre veciñas”

A Ğ1 ou “Juna” é unha moeda que funciona a nivel internacional e que leva tempo tamén na Galiza. É moi interesante o xeito de creación da moeda, onde todas as integrantes da rede participan constantemente, de xeito que non importa a cantidade de moeda que posúe cada quen, senón a parte relativa coa masa monetaria total.

Outro aspecto importante dos bancos de tempo e das moedas sociais é o efecto de reciclaxe e aforro de materiais e enerxía que se consegue, debido á grande cantidade de obxectos que se intercambian, que estaban almacenados nas casas sen ser utilizados por outras persoas que si os precisan.

En moitas ocasións, establécense debates sobre a “alegalidade” destas economías, xa que funcionan á marxe do control das facendas estatais. Cómpre dicir, en primeiro lugar, que falamos de moedas que son complementarias, que conviven co sistema capitalista, e que non teñen entre os seus obxectivos substituír á moeda dominante... (mais si poñer en práctica modelos económicos non capitalistas). Varios estudos económicos, en países con moedas sociais moi potentes, demostran que estas economías complementarias chegan a ser incluso positivas para o sistema, pois producen unha maior estabilidade global. Isto é debido a que reforzan a economía local, aumentan a independencia das comunidades fronte aos vaivéns económicos, e mobilizan recursos e capacidades que doutro xeito estarían paradas³.

Por outra banda, ao ser sistemas nos que calquera persoa pode achegar e conseguir unha contraprestación

dun xeito moito máis sinxelo que na economía euro, produce un aumento da autoestima e apoderamento das persoas (especialmente en colectivos moi vulnerables), ata o punto, por exemplo, de que incluso a administración recoñece os bancos de tempo como ferramenta útil para a prevención e tratamento integral da violencia de xénero (decreto legislativo da Xunta de Galicia 2/2015 do 12 de febreiro).

Tamén, e xa para rematar con exemplos doutras economías na Galiza, falaremos das redes de apoio que volven xurdir con moita forza nos últimos anos. Estas redes, vinculadas ao rural, tentan recuperar a axuda mutua que de sempre se fixo (e se fai) entre veciñas, especialmente nas tarefas máis pesadas coma a colleita dos produtos do campo, a matanza, a construción de casas, facer leña, etc.

Un dos novos proxectos máis salientables é o das Toupas, que funciona na zona de Ferreira de Pantón, e que xa ten provocado, espontaneamente e ante o bo exemplo que son, que aparecieran moitos outros grupos: persoas que vivimos no rural e que precisamos facer piña ante o despoboamento, como o grupo das Roghas, na zona de Portomarín-Lugo. Nos encontros de traballo destes grupos vaise axudar a unha casa nas labores que sexan necesarias, cunha posterior comida en común e unha asemblea de avaliación do encontro na que decidir a próxima casa na que traballar.

Neste sistema de axuda, por ser moito máis natural e dinámico, non existe a necesidade da moeda nin de ningún tipo de contabilidade (aforrando moito tempo en xestión con respecto aos sistemas anteriores). Aquí funciona máis a solidariedade entre veciñas, e tam pouco importa o nivel de axuda que cada quen pode ofrecer, pois a visión é moito máis vinculada á terra e a longo prazo.

A modo de conclusión

Poderíamos dicir que a pesar da abafante presión do sistema capitalista, na Galiza existen moitas realidades, complementarias entre si, que levan á práctica modelos económicos que funcionan baseados nunha visión ecolóxica da economía e ao servizo da xente.

Ademais, aínda que probablemente non sexan a solución definitiva nin a longo prazo, si que é necesaria a participación das galegas nestes proxectos, pois o primeiro paso para substituír o sistema depredador capitalista por un mellor é deconstruír a nosa mentalidade capitalista, do mesmo xeito que traballamos para mudar mentalidades sexistas ou racistas... Ou se non, xa sabedes: que viva o mal!, que viva o capital!

Notas

¹ Véxase artigo de Susan George publicado no libro *Ecología Solidaria*, Ed. Trotta

² Contacto Banco de Tempo de Lugo: bancotempolugo@yahoo.es

³ Bernard Lietaer, Margrit Kennedy e John Rogers. *El dinero de La Gente*. Ed. Icaria

*Xosé Martínez Gómez. Participante no Banco de Tempo de Lugo e das Roghas.